

сті інвестицій. Запобігання утворенню бульбашок полягає у збільшенні інвестиційного потенціалу, чого можна досягнути двома способами: відкриттям нових ринків або створенням нових технологій. Попри те, що в довгостроковій перспективі будь-який новий ринок або технологія призводять до утворення чергової бульбашки, альтернативних шляхів розвитку економіки не існує через циклічність її характеру. Втім, своєчасне прогнозування формування бульбашок дозволить запобігти їх непрогнозованому колапсу і вкрай негативним наслідкам для економіки.

Список використаних джерел

1. Єщенко П. С. Подолання ринкового романтизму і фундаменталізму – економічний імператив сучасності / П.С. Єщенко, А.Г. Арсенко // Економіка і прогнозування. – 2010. – № 2. – С. 7-25.
2. Caballero R. Bubbles and capital flow volatility: causes and risk management / R. Caballero, A. Krishnamurthy // Journal of Monetary Economics. – 2006. – Vol. 53(1). – P. 33-53.
3. Eatwell J. Useful bubbles / J. Eatwell // Contributions to Political Economy. – 2004. – Vol. 23 (1). – P. 35-47.
4. Farhi E. Bubbly liquidity [Electronic resource] / E. Farhi, J. Tirole // Mode of access: <http://ideas.repec.org/p/tse/wpaper/21965.html>.
5. Garber P. M. Famous first bubbles / P. M. Garber // The Journal of Economic Perspectives. – 1990. – Vol. 4 (2). – P. 35-54.
6. Girdzijauskas S. Formation of economic bubbles: causes and possible preventions / S. Girdzijauskas, D. Štreimikienė, J. Čepinskis,

V. Moskaliova, E. Jurkonytė, R. Mackevičius // Technological and Economic Development of Economy. – 2009. – Vol. 15(2). – P. 267-280.

7. Hommes C. Coordination of expectations in asset pricing experiments / C. Hommes, J. Sonnemans, J. Tuinstra, H. van de Velden // Review of Financial Studies. – 2005. – Vol. 18 (3). – P. 955-980.

8. Lei V. Non-speculative bubbles in experimental asset markets: lack of common knowledge of rationality vs. actual irrationality / V. Lei, Ch. N. Noussair, Ch. R. Plott // Econometrica. – 2001. – Vol. 69 (4). – P. 831-859.

9. Levine Sh. The institutional nature of price bubbles [Electronic resource] / Sh. Levine, E. J. Zajac // Mode of access: <http://ssrn.com/abstract=960178>.

10. Martin A. Economic growth with bubbles [Electronic resource] / A. Martin, J. Ventura // NBER Working Paper No. 15870. – 2010. – Mode of access: <http://www.nber.org/papers/w15870>.

11. Olivier J. Growth-enhancing bubbles / J. Olivier // International Economic Review. – 2000. – Vol. 41 (1). – P. 133-151.

12. Smith V. L. Bubbles, crashes, and endogenous expectations in experimental spot asset markets / V. L. Smith, G. L. Suchanek, A. W. Williams // Econometrica. – 1988. – Vol. 56 (5). – P. 1119-1151.

13. Topol R. Bubbles and volatility of stock prices: effect of mimetic contagion / R. Topol // The Economic Journal. – 1991. – 101 (407). – P. 786-800.

14. Ventura J. A Global view of economic growth / J. Ventura // [in eds. Aghion P., Durlauf S.J. Handbook of Economic Growth. – Amsterdam: North-Holland Elsevier Publishers, 2005. – P. 1419-1497.

15. White E. N. Bubbles and busts: the 1990s in the mirror of the 1920s [Electronic resource] / E. N. White // NBER Working Paper No. 12138. – 2006. – Mode of access: <http://www.nber.org/papers/w12138>.

Надійшла до редколегії 12.04.13

Н. Резникова, канд. екон. наук
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ,
М. Видякіна, канд. екон. наук, асист.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПУЗЫРИ КАК СУЩНОСТНЫЙ ПРИЗНАК НЕСТАБИЛЬНОСТИ МИРОВОГО ХОЗЯЙСТВА

В работе исследуются концептуальные основы изучения экономических пузырей, раскрывается экономическое содержание пузырьковых эпизодов. Представлена классификация экономических пузырей, определены причины и следствия их возникновения. Ключевые слова: экономические пузыри, бизнес-циклы, пузырьковые эпизоды, финансовый кризис.

N. Reznikova, Ph.D. in Economic, Associate Professor
Kyiv National Taras Shevchenko University, Kiev,
M. Vidyakina, PhD in Economics, Assistant Professor
Kyiv National Taras Shevchenko University, Kiev

ECONOMIC BUBBLES AS THE ESSENTIAL FEATURE OF A VOLATILE WORLD ECONOMY

The paper reveals conceptual fundamentals of economic bubbles research, examines economic nature of bubbly episodes. The article includes a classification of economic bubbles, defines their root causes and burst after-effects. Keywords: economic bubbles, business cycles, bubbly episodes, financial crisis.

УДК 339.9:330.34

Р. Стаканов, канд. екон. наук, асист.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ІНВЕСТИЦІЙНА РОЛЬ ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ В КРАЇНАХ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Стаття присвячена дослідженню ролі грошових переказів трудових мігрантів в економічному зростанні країн, що розвиваються. В статті розглядаються як теоретичні погляди науковців на дане питання, так і практичні аспекти впливу грошових переказів на економічний стан країн отримувачів грошових переказів та різні категорії населення в цих державах.

Ключові слова: трудова міграція, грошові перекази, інвестиції, країни, що розвиваються.

Актуальність теми дослідження. Грошові перекази в 21 ст. відіграють все більшу роль в економічному розвитку приймаючих країн, серед яких переважають країни, що розвиваються. Для багатьох країн міграційні кошти відіграють важливу роль при формуванні позитивного сальдо платіжного балансу, забезпечують можливість безінфляційного фінансування зростання та підтримання більш високого рівня споживання в національних економіках. Водночас, багатьма дослідниками ставиться під сумнів саме роль грошових переказів як джерела інвестицій, а не лише підвищення добробуту родин мігрантів.

Аналіз останніх публікацій. Трудова міграція та пов'язані з нею рух грошових переказів та ефективність

їхнього подальшого використання вивчається тривалий час рядом українських та зарубіжних науковців, таких як Дж. Борхас, Г. Вурсел, С. Дрінквотер, І. Івахнюк, С. Метельов, Р. Раян, О. Старк, А. Гайдуцький, Е. Лібанова, О. Малиновська, Д. Раса, А. Румянцев, А. Філіпенко, Дж. Флорес, Р. Чамі та інші дослідники.

Постановка задачі. Дослідити з теоретичної та практичної точки зору ефективність використання грошових переказів мігрантів в країнах, що розвиваються в якості джерела інвестицій.

Результати дослідження автора. Поступальний розвиток світової економіки передбачає постійне зростання кількісних показників руху чинників виробництва.

© Стаканов Р., 2013

Це, однак, не завжди означає реальне зростання цього фактора по відношенню до середніх показників розвитку світової економіки, або його відносного значення до світового ВВП. Так, показники трудової міграції світі є досить стабільними і складають близько 3% від світового населення. Таким чином, можна стверджувати хоча і про стабільну, але не надто динамічну роль переміщення робітників для світової економіки з точки зору суто кількісних параметрів. Дещо по іншому виглядає ситуація з грошовими переказами. Їхні абсолютні показники та темпи приросту зростають високими темпами, про що йтиметься далі в даному дослідженні. Найбільші країни-отримувачі грошових переказів наведені в Таблиці 1.

Досить логічним є те, що в цьому переліку переважають країни з найбільшою кількістю мігрантів закордоном, переважно це країни, що розвиваються, хоча в першій десятці країн-реципієнтів є також і країни ЄС, такі як Франція, Німеччина, Іспанія, Бельгія. Водночас, темпи приросту обсягу міграційних надходжень не має в країнах ЄС такої стрімкої тенденції до зростання, як в країнах, що розвиваються. Наприклад, за період 2005-2010 рр. обсяг грошових переказів в Індії зріс на 90%, в Китаї – на 83%, натомість для Франції даний показник складав 20%, для Німеччини – 50%. Отже, очевидним є те, що частка країн, що розвивається, яка зараз складає $\frac{3}{4}$ у загальній сукупності грошових переказів, і надалі зростатиме.

Грошові перекази, які іноземні робітники відправляють до себе на батьківщину, виростають не лише в кількісному виразі, але також зростає і їхнє значення для країн, що розвиваються. Наприклад, в 1970 р. індекс притоку грошових переказів мігрантів складався з країн з найтривалішими наявними даними щодо грошових переказів. В цьому році показник грошових переказів складав 23,6 млрд. дол. США. Цей параметр збільшився майже втричі до 63,7 млрд. дол. в 2003 р. Таким чином, грошові перекази стали важливим джерелом іноземної валюти для багатьох країн, що розвиваються.

Частка грошових переказів у ВВП впала з оціночних 1970 4,01% від ВВП до менш ніж 1% в 2003 р. В 2011 р. обсяг грошових переказів складав 483 млрд. дол., з них

351 млрд. надійшло в країни, що розвиваються, що на 8% більше ніж в 2010 р. При цьому, загальний показник переказів і надалі залишався на рівні менше 1% світового ВВП. Водночас, для таких країн як Домініканська Республіка, Ель Сальвадор, Йорданія, Капе Верде, Ємен і Ямайка грошові перекази складають понад 10% від ВВП впродовж багатьох років (Таблиця 2). Незважаючи на глобальну економічну нестабільність, перекази мігрантів будуть і надалі зростати, за оцінками до 593 млрд. дол. в 2014 р., з них 441 млрд. в країни, що розвиваються [5].

Рух грошових переказів мігрантів знаходиться на перетині двох форм міжнародних економічних відносин – трудової міграції та руху капіталу, саме тому вивчення причин та методів зростання абсолютних та відносних показників грошових переказів має важливе значення для розуміння цього аспекту МЄВ. Також важливим є дослідження впливу грошових переказів зміну частки заощаджень, споживання, інвестицій, та зростанні ВВП загалом.

Традиційним фактом, який підтверджується рядом досліджень є те, що притік грошових переказів в країну не збільшує суттєво заощадження та інвестиції, а лише призводять до зростання споживання. Досить незначна кількість досліджень присвячена важливості грошових переказів в якості інструмента економічного розвитку країни походження мігрантів. Окремі дослідники, серед яких О.Старк, Дж.Е.Тейлор, зробили значні кроки в аналізі того як мігранти використовують свої фінансові ресурси в країнах походження, а також відмінності міграції з сільських та урбанізованих регіонів. Варто також відзначити важливу роль рівня доходів та освіти. Навіть незначна їхня відмінність в рамках одного регіону може призвести до великих відмінностей в обсягах міграції. Зокрема, це було доведено в дослідженні О.Старка, Дж.Е.Тейлора та Ш.Ітджакі [8], де було зібрано інформацію щодо еміграції в двох сусідніх селах в Мексиці, в яких були відмінності в рівнях освіти та доходів, а знаходились вони при цьому в декількох кілометрах одне від одного. Показники еміграції до США в цих селах відрізнялись в рази.

Таблиця 1. Країни, які отримують грошові перекази мігрантів, млрд. дол. США [6]

№	Країна	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
1	Індія	28,333	37,216	49,977	49,468	54,034
2	Китай	27,954	38,791	48,523	48,729	51,300
3	Мексика	26,542	26,870	26,035	22,014	22,047
4	Філіппіни	15,251	16,302	18,642	19,765	21,423
5	Франція	13,031	14,444	16,596	15,866	15,629
6	Німеччина	7,567	9,893	10,884	11,209	11,337
7	Бангладеш	5,427	6,562	8,940	10,520	10,851
8	Іспанія	8,889	10,739	11,835	10,370	10,506
9	Бельгія	7,487	8,993	10,285	10,522	10,178
10	Нігерія	5,435	9,221	9,980	9,584	10,045
11	Пакистан	5,121	5,998	7,039	8,717	9,690
12	Південна Корея	6,179	6,811	10,732	8,912	8,707
13	В'єтнам	4,800	5,500	7,200	6,840	8,000
14	Єгипет	5,329	7,655	8,694	7,149	7,725
15	Польща	8,496	10,496	10,447	8,126	7,614
16	Сполучене Королівство	6,753	7,883	7,862	7,251	7,531
17	Індонезія	5,722	6,174	6,794	6,792	6,916
18	Італія	2,623	3,163	5,554	5,220	6,803
19	Марокко	5,451	6,730	6,895	6,269	6,422
20	Україна	0,829	4,503	5,769	5,073	5,607

Дослідження, які базуються на емпіричному аналізі грошових переказів мігрантів мають тенденцію фокусуватися на двох типах теорій:

1) тих, які пояснюють сутність грошових переказів як ендогенний результат міграції, прикладом чого може служити міграції одного з членів родини з подальшим

переказів грошових переказів по альтруїстичним причинам своїй родині, або ж з причин власного економічного інтересу. Можна вважати, що МВФ;

2) теорії, які намагаються пояснити грошові перекази в якості бажання мігрантів інвестувати в свою країну походження, свого роду портфельних інвестицій.

Таким чином, підходи "ендогенної міграції" пояснюють грошові перекази на своєму рівня як результат ряду економічних змінних, що передбачають наявність в рівнях зайнятості в залучених країнах, кількість членів родини, загальну кількість мігрантів з певної країни. В своєму дослідженні міграційної ситуації в Сальвадорі [3] служба МВФ намагалась змоделювати основні причини грошових переказів в Сальвадор. Використовуючи інформацію щодо сальвадорських робітників закордоном, величину тижневого заробітку робітників в секторі будівництва та секторі послуг США, тривалість перебування цих робітників в США. Модель показала значне зростання грошових переказів в Сальвадор в кінці 1980-х-90-х рр. оскільки понад 500 тис. сальвадорців емігрували в США, які переказували свої заробітки родинам на батьківщину. Результати регресійного аналізу показали результат R^2 на рівні 0,965, що вказує на практично лінійну залежність між зростанням кількості мігрантів та обсягом грошових переказів. Ще одним важливим висновком з цього дослідження МВФ є те, що грошові перекази в Сальвадор зменшаться, коли певна кількість робітників в приймаючій країні вже не матимуть потреби переказувати гроші у свою країну походження. Прямим результатом такого висновку є те, що за умов подальшої еміграції з

Сальвадору до США грошові перекази скорочуватимуться, а їхній вплив на економічне зростання батьківщини мігрантів залишатиметься незначним.

Однак, грошові перекази в Сальвадор не лише збільшились з 1998 р., але досягли майже 2 млрд. дол. в 2003 р., що складало 14% від ВВП, тобто на 4% більше ніж в 1998 р. Стійка тенденція до зростання грошових переказів спостерігалась і в наступні роки. В 2010 р. даний показник вже складав 3,648 млрд. дол. при загальній кількості мігрантів 1,269 млн. осіб, або ж 20,5% від загальної кількості населення [6, р. 110] або ж понад 16% від ВВП країни.

Традиційними є уявлення про те, що серед традиційних позитивних наслідків трудової міграції, окрім зростання грошових переказів, а отже і більш ефективного використання капіталу, спостерігається аналогічна ситуація з робочою силою. Переміщуючись через кордон з країн походження з надлишковою робочою силою, вона спричинює скорочення браку робочої сили в країні призначення, з одночасним зменшенням безробіття в країнах експортерів. І як наслідок цього більш високий рівень залучення трудових ресурсів країни до виробничої діяльності. Однак практичні дослідження не завжди знаходили підтвердження цієї теорії.

Таблиця 2. Країни-отримувачі грошових переказів з найбільшою їх відносною часткою у ВВП, 2010 р. [6]

№	Країна	Частка грошових переказів у ВВП
1	Таджикистан	35
2	Тонга	28
3	Лесото	25
4	Молдова	23
5	Непал	23
6	Ліван	22
7	Самоа	22
8	Гондурас	19
9	Гайана	17
10	Сальвадор	16
11	Йорданія	16
12	Киргизія	15
13	Гаїті	15
14	Ямайка	14
15	Боснія і Герцеговина	13
16	Сербія	13
17	Бангладеш	12
18	Філіппіни	12
19	Албанія	11
20	Того	10

На думку вчених Р. Чамі, К. Фулленкампа та С. Джаджа [2] грошові перекази не впливають довготермінове економічне зростання в країнах, що розвиваються, крім того, грошові перекази можуть зменшити рівень зайнятості в країнах-еміграції. Поясненням цього факту може бути те, що ті робітники, хто залишилися на батьківщині в країні-походження не прикладають достатньої кількості зусиль для пошуку роботи, оскільки вони не очікують значного обсягу і подальшого зростання рівня заробітної плати. Дослідниками доводиться, що якщо грошові перекази негативно впливають на економічне зростання в країні-експортері робочої сили, то еміграція скоріше негативно впливає на ту робочу силу, яка і далі перебуває в країні, жодним чином не сприяючи ні розвитку ринку праці, а ні створюють економічних стимулів для розвитку. На думку цих вчених міграційні перекази також в першу чергу ідуть на підтримку сімей, є "альтруїстичними" і спрямовуються переважно на споживчі потреби.

Нездатність більшості досліджень обчислити таке зростання грошових переказів в багатьох країнах незважаючи на зовні структурну логічність моделей та наявність коректної статистичної інформації спричини-

ли намагання інших дослідників зробити спробу вивчити не лише альтруїстичну мотивацію переказів, але й "патріотичне" бажання про інвестувати економіку власної держави. Так Ж. Буга-Гагбе у своєму дослідженні [A4] висунув припущення, що рівень переказів робітників з Марокко пов'язаний не лише з їхнім рівнем альтруїзму (наприклад, наявності батьків на батьківщині), але також прив'язаністю до Марокко. Дослідником було запропоновано модель в якій робітники намагаються оптимізувати корисність свого перебування в еміграції. Робітники інвестують частину своїх заощаджень у фінансові та не фінансові активи. Ж. Буга-Гагбе розглядав зростання будівельної промисловості в Марокко в якості показника нефінансових інвестицій в Марокко марокканцями, що проживають за кордоном. В його дослідженні доводилось, що моделювання фінансової диверсифікації через зміну відсоткової ставки не може бути емпірично доведеною в Марокко.

Ж. Буга-Гагбе включив диференціацію відсоткової ставки для практичної перевірки другого блоку теорії ("портфельного підходу"), які стверджують, що мігрант робить вибір на користь інвестування зароблених кош-

тів в економіку своєї країни-походження як і будь-який інший інвестор. Тобто співставляючи різницю у можливих доходах завдяки більш високій відсотковій ставці у себе на батьківщині і інвестиційній ризику, які супроводжують таке капіталовкладення. Модель Буга-Гагбе добре пояснює причини грошових переказів в Марокко і розглядає їх як джерело іноземної валюти, яка може бути використаною для прискореного економічного розвитку країни-експортера робочої сили.

Модель Буга-Гагбе та Чамі була використана в якості бази для теорії М. Флореса [4]. В цій моделі був запропонований інший погляд на вплив грошових переказів на країни, що розвиваються. Грошові перекази розглядалися в довгостроковій перспективі як джерело інвестицій в освіту, покращення рівня життя, покращення інфраструктури і комунікацій. Ефективність інвестицій в усі ці сектори економіки не може бути оцінена в короткостроковій перспективі, вони не є повністю пов'язаними з циклами економічного розвитку.

Позитивним в дослідженні М. Флореса було те, що він спробував розробити економетричну модель яка б була наближеною до реальної дійсності, при цьому не була б вузько направленою лише на одну країну еміграції. Результати моделювання показали, що вплив грошових переказів загалом є позитивним і досить важливим, особливо в якості стимулу інвестиційної поведінки домогосподарств. Роль грошових переказів в економічному зростанні і нерівності розподілу доходів не є значимою, однак, певну позитивну роль грошові перекази все ж відіграють. Зокрема збільшуючи пропозицію грошей економіці (агрегату M2), банківську ліквідність.

Не зважаючи на ряд суперечностей і недостатню емпіричну підтвердженість вагомому прямого впливу грошових переказів на економічний розвиток, загальний позитивний ефект, в тому числі й опосередкований, від міграційних коштів є очевидним. Грошові перекази створюють значні переваги для країн еміграції. На макrorівні грошові перекази є більш стабільними ніж інші джерела іноземної валюти, їхні зміни є досить часто контр циклічними, що допомагає втримати на сталому рівні споживання та інвестиції впродовж економічних криз, прикладом чому може слугувати світова економічна криза, яка розпочалась в 2008 р. На мікрорівні грошові перекази скорочують бідність. Вони також стимулюють збільшення витрат на охорону здоров'я, освіту, як результат більш високих доходів сімей мігрантів, а також більш високій частці, яку займають дані види витрат у доходах мігрантів у порівнянні з іншими видами доходів. І, зрештою, грошові перекази страхуються від економічної стабільності диверсифікуючи джерела доходів домогосподарств. Наприклад, недавні дослідження [7] показали, що домогосподарства Ефіопії, які отримують грошові перекази від мігрантів меншою мірою ніж інші домогосподарства схильні продавати свої продуктивні активи, такі як домашня худоба, для того, щоб прогодувати сім'ю у випадку браку їжі.

Значний притік міграційного капіталу може стати макроекономічним викликом, внаслідок ревальвації національної валюти, яка може відбутись внаслідок значного притоку міграційного капіталу у вигляді іноземної валюти. При проведенні економічної політики уряду країни, яка отримує значні обсяги грошових переказів, необхідно звертати увагу на обмінний курс, особливо якщо обмеження пропозиції є суттєвою перешкодою для розвитку сектору економіки, який може заміщувати імпорт на внутрішньому ринку. За таких умов, необхідно чітко притримуватись плаваючого обмінного курсу валют, а також враховувати реальний обсяг притоку грошових переказів встановлюючи норми резервів та величину

пропозиції грошей. При цьому держава може зберегти за собою можливість мікроекономічних інтервенцій, спрямованих на покращення ситуації на внутрішньому ринку праці, проведення реформ заради підвищення конкурентоспроможності національної економіки, що обмежить потенційний негативний вплив від укріплення національної валюти. Значні обсяги грошових переказів можуть також зменшити економічне зростання по причині скорочення пропозиції робочої сили, хоча дане твердження і не є абсолютним.

Еміграція кваліфікованих працівників може створити стабільні переваги для країн їхнього походження завдяки грошовим переказам, контактам з іноземними ринками, трансфером технологій, підвищення кваліфікації робітників, що повертаються на батьківщину, а також, ймовірно, підвищення попиту на освітні послуги в країні походження мігрантів. Однак, висококваліфікована еміграція може також стримувати розвиток, зменшуючи пропозицію важливих для функціонування економіки послуг, що призводить до зменшенню позитивного впливу продуктивності зовнішніх ефектів від діяльності як низькотак і висококваліфікованої робочої сили на національному ринку праці. До негативних наслідків висококваліфікованої еміграції можна також віднести зменшення потенціалу інноваційної діяльності, яка за умов сучасного інформаційного суспільства є основою для довготермінового економічного зростання. Зрештою, це може призвести і до скорочення фінансування закладів охорони здоров'я, освіти, ряду державних інституцій.

Втрата робітників, які здобули освіту за рахунок коштів держави походження може створити до погіршення бюджетного балансу в країні. Так, багато мігрантів з Африки з вищою освітою, які не змогли отримати роботу в країні призначення за здобутою на батьківщині спеціальністю, є втратою для людського капіталу як країни походження, так і для світової економіки, в цілому. Прикладом цього може служити недавнє дослідження ринку праці США [7], згідно якого лише 40% висококваліфікованих іммігрантів з 7 з 15 досліджених країн Африки працювали в США за отриманою ними на батьківщині спеціальністю.

Притік грошових переказів може покращити національну кредитоспроможність, збільшити внутрішній попит без погіршення стану платіжного балансу країни, навіть за умови, якщо підвищення попиту буде спрямоване виключно на імпортну складову національного ринку. Також грошові перекази допомагають стабілізувати стан поточного рахунку платіжного балансу країни за умов нестабільності на світовому ринку капіталу, що є особливо актуальним для світового фінансового ринку весь період часу, починаючи з 2008 р. Країни, що розвиваються можуть потенційно використовувати очікувані в майбутньому грошові перекази (як і інші доходи майбутніх періодів) в якості додаткового забезпечення при отриманні фінансування з боку міжнародного ринку капіталу для фінансування проектів розвитку. Банки в деяких країнах, що розвиваються, включно з Бразилією, Єгиптом, Сальвадором, Казахстаном, Мексикою, а також Туреччиною змогли отримати більш дешево довготермінове фінансування (на рівні 15 млрд. дол. США, починаю з 2000 р.) на міжнародних ринках капіталу [7, р. 78] секьюритизуючи майбутній притік міграційного капіталу.

Висновки. Грошові перекази стабільно зростають в абсолютному та відносному виразі в світі, поступово набираючи все більшої ваги, однак в рамках світової економіки вони і надалі не мають ключового значення. Три чверті всіх міграційних коштів надходять в країни, що розвиваються. Серед лідерів за цим показником виступають Індія, Китай, Мексика та Філіппіни. Незважаючи на

це, в якості частки від ВВП грошові перекази мають більше значення для невеликих країн з низьким рівнем доходу, таких як Таджикистан, Лесото, Непал, Самоа і Тонга. Грошові перекази, які відправляються мігрантами на батьківщину втричі переважають показники Офіційної допомоги розвитку і є одним з ключових джерел існування для значної кількості населення цих країн.

Список використаних джерел

1. Bouhga-Hagbe J. A Theory of Worker's Remittances with an Application to Morocco / J. Bouhga-Hagbe // IMF Working Paper No. 04/194 Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2004.
2. Chami R., Fullenkamp C., Jahjah S. Are Immigrant Remittance Flows a Source of Capital for Development? / R. Chami, C. Fullenkamp, S. Jahjah // Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2003.

3. El Salvador: Recent Economic Developments / IMF Staff Country Report No. 98/32 // Washington, D.C.: International Monetary Fund, 1998.

4. Flores J.J.-M. Remittance, investment, and inequality in developing countries / J.J.-M. Flores // New York, 2005. – 27 p.

5. Migration and Remittances [Electronic resource]. – Mode of access: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:20648762~pagePK:64257043~piPK:437376~theSitePK:4607,00.html>

6. Migration and remittances Factbook 2011. The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. Washington DC. World Population Prospects, 2011, 2nd Edition.

7. Ratha D. Leveraging Migration for Africa: Remittances, Skills, and Investments / [Electronic resource] / D. Ratha. – Mode of access: <http://siteresources.worldbank.org/EXTDECPROSPPECTS/Resources/476882-1157133580628/AfricaStudyEntireBook.pdf>

8. Stark O., Taylor J. E., Yitzaki S. Remittances and Inequality / O. Stark, J. E. Taylor, S. Yitzaki // The Economic Journal, 1986. – Vol. 96, No. 383, pp. 722-740.

Надійшла до редколегії 20.05.13

Р. Станков, канд. екон. наук, асист.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ИНВЕСТИЦИОННАЯ РОЛЬ ДЕНЕЖНЫХ ПЕРЕВОДОВ В РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАНАХ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Статья посвящена исследованию роли денежных переводов трудовых мигрантов в экономическом росте развивающихся стран. В статье рассматриваются как теоретические взгляды ученых на данный вопрос, так и практические аспекты влияния денежных переводов на экономическое положение стран получателей денежных переводов и различные категории населения в этих государствах.

Ключевые слова: трудовая миграция, денежные переводы, инвестиции, развивающиеся страны.

R. Stakanov, PhD, Assistant
Kiev National Taras Shevchenko University, Kiev

INVESTMENT ROLE OF REMITTANCES IN DEVELOPING COUNTRIES: THEORY AND PRACTICE

Article is devoted to the role of remittances in the economic growth of developing countries. The article deals with both theoretical views of scholars on this issue, and practical aspects of the remittances impact on the economic situation of recipients of remittances and diverse population in these states.

Keywords: migration, remittances, investment, developing countries.

УДК 339.923.061.1 ЄС: 330.341.1

М. Хмара, канд. екон. наук, наук. співроб.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

КЛАСТЕРНИЙ ПІДХІД У СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Впровадження стратегій місцевого економічного розвитку з використанням кластерної моделі – це діяльність, спрямована безпосередньо на розбудову економічної конкурентоспроможності регіону задля поліпшення його економічного становища. Кластерна модель – це інструмент, який посилює здатність громад поліпшувати свій рівень життя.

Ключові слова: кластеризація, кластерні угруповання, кластерна політика, високотехнологічні кластери, кластери.

Сценарій довгострокового розвитку вітчизняної економіки передбачає зростання її конкурентоспроможності як у традиційних, так і нових наукоємних секторах, прорив у підвищенні якості людського капіталу і динаміки продуктивності праці, випереджаючому розвитку високотехнологічних виробництв і перетворенні інноваційних чинників в основне джерело економічного зростання. Рішення всіх цих завдань зажадає створення чіткої взаємодії держави, бізнесу, науки й освіти з урахуванням використання ефективних інструментів інноваційного розвитку, серед яких важливу роль має відігравати кластерний підхід.

Ідея підвищення конкурентоздатності національної економіки з урахуванням реалізації кластерних стратегій не нова. На етапі виходу з кризи, коли традиційні методи диверсифікації не можуть дати належної віддачі, використання кластерної моделі організації бізнесу, як адекватного інструмента модернізації економіки немає альтернативи. Взаємозв'язок між процесами кластеризації, посилення конкурентоспроможності та прискорення інноваційної діяльності – це новий економічний феномен, що дозволяє протистояти тискові глобальній конкуренції і належним чином відповідати вимогам національного та регіонального розвитку.

Відповідні кроки робляться в країнах Європейського союзу, де кластерні стратегії розглядаються як найважливіший інструмент інноваційного розвитку цього регіону. "Ми потребуємо в ЄС більшої кількості кластерів світового рівня, – зазначив віце-президент Європейської комісії Гюнтер Верхуджен, відповідальний за підприємницьку і промислову політику. – Вони життєво необхідні в інноваційному розвитку наших фірм, у створенні нових робочих місць" [2].

Кластерний підхід – це передусім нова управлінська технологія, що дозволяє підвищити конкурентоздатність як окремого регіону чи галузі, так і держави.

В економічній літературі поняття "кластер" було запроваджено Майклом Портером (1990 р.), за яким кластер – це сконцентровані за ознакою групи взаємозалежних компаній, спеціалізованих постачальників, постачальників послуг, фірм у галузях, і навіть пов'язані з їх діяльністю організацій (наприклад, університетів, агентств по стандартизації, і навіть торгових об'єднань) у певних областях, конкуруючих, але з тим здійснюючих спільну роботу [3].

Світова практика свідчить, що останні дві десятиліття процес створення кластерів відбувався досить активно. У цілому нині, за оцінкою експертів, на сьо-